

En kopp te, ett samtal från Sverige och en damm i Leipzig

Berättelse

En helt vanlig måndag

Om man föreställer sig ögonblicket då en forskare får veta att hen vunnit Nobelpriset, dyker det kanske upp en högtidlig bild: ett tyst rum, en allvarlig telefonröst och en tagen pristagare som knappt får fram ett ord. För Svante Pääbo såg verkligheten betydligt mer vardaglig ut. Måndagen den 3 oktober 2022 vaknade han i Leipzig i Tyskland, där han sedan länge ledde forskning vid Max Planck-institutet för evolutionär antropologi. Morgonen var som vilken annan: han höll på att dricka upp den sista koppen te, eftersom han strax skulle gå och hämta sin dotter hos barnvakten. Ingenting i den lugna morgonrutinen antydde att dagen skulle bli historisk.

“Kanske är det gräsklipparen”

Så ringde telefonen. På displayen syntes att samtalet kom från Sverige, och Svantes första tanke var allt annat än storslagen. Familjen hade ett litet sommarhus i Sverige, och han antog helt enkelt att det handlade om något praktiskt där. Kanske hade gräsklipparen gått sönder, tänkte han, eller så var det något annat strul med huset. Med andra ord förberedde han sig på en alldeles vanlig vardagsnyhet, inte på beskedet att hans livsverk just skulle krönas.

I telefonen var det dock inte sommarstugan utan Nobelkommittén i Stockholm. Svante Pääbo hade tilldelats Nobelpriset i fysiologi eller medicin “för upptäckter om utdöda människoarters arvs massa och människans evolution”. Bakom de orden låg årtionden av arbete: han hade lärt sig att läsa DNA ur ben som varit döda i tiotusentals år, kartlagt neandertalmänniskans hela arvs massa och till och med upptäckt en ny människoart, denisovamänniskan, utifrån ett enda litet fingerben. Framför allt hade han visat att vi som lever i dag bär små spår av neandertalarnas DNA – att de utdöda på sätt och vis lever vidare i oss.

Lugnet och pappans skugga

Det som slog många var hur samlad Svante lät, trots den omvälvande nyheten. När en intervjuare strax efteråt påpekade hur lugn han verkade, förklarade han det med ett leende: han och hans fru hade redan diskuterat möjligheten flera gånger, så tanken på ett pris var inte helt främmande. Hans fru, sade han, var ett lugnande sällskap i en sådan stund.

För Svante bar dagen dessutom på en alldeles särskild tyngd. Hans far, biokemisten Sune Bergström, hade fått exakt samma Nobelpris fyra decennier tidigare, 1982. Nu stod sonen där med samma utmärkelse i sina egna händer. Det är något ovanligt och nästan rörande i tanken: ett av världens finaste vetenskapliga priser som går vidare från far till son, fast genom helt olika forskningsfält och två olika generationer.

Firandet i dammen

Det riktiga, högljudda firandet kom dock först när Svante anlände till institutet. Där väntade kollegorna med en plan som inte alls var högtidlig. På arbetsplatsen fanns nämligen en tradition som annars brukade användas när en ung forskare disputerade, alltså la fram sin doktorsavhandling: man kastade hjälten rakt i vattnet. Den här gången enades alla om att ett Nobelpris var en minst lika god anledning. Under jubel och skratt lyfte kollegorna upp sin egen chef och slängde honom, fullt påklädd, i en damm utanför institutet. Någon räckte honom skämtsamt en livboj, och en av forskarna filmade alltihop. Klippet med den dyngsura Nobelpristagaren spreds snabbt över hela världen och blev en av de gladaste bilderna från hela Nobelåret.

Det stora i det lilla

Så förvandlades en alldeles vanlig måndag till ett av Svante Pääbos starkaste minnen. På morgonen oroade han sig för en trasig gräsklippare och var på väg att hämta sin dotter. På eftermiddagen stod han genomvåt och leende framför sina jublande kollegor, mitt i ett av forskarvärldens mest spontana firanden. Mellan dessa två ögonblick hade han gått från en vanlig pappa i en vardagsrutin till en av de få i världshistorien som fått samma Nobelpris som sin förälder.

Kanske är det just kontrasten som gör berättelsen så fin. De allra största ögonblicken kommer inte alltid insvepta i högtidlighet. Ibland anländer de mitt i en helt vanlig morgon, bakom en kopp te och ett samtal man tror handlar om en gräsklippare – och firas bäst genom att man blir kastad i en damm av människor som tycker om en.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
högtidlig	allvarlig och fin, som vid en viktig stund
en morgonrutin	det man brukar göra varje morgon
en barnvakt	en person som passar barn
storslagen	mycket stor och imponerande
att tilldelas	att få något, ofta ett pris
utdöd	en art som inte längre finns kvar
arvs massa	allt DNA, det som förs vidare mellan generationer
ett livsverk	det stora arbete man ägnar hela livet åt
en utmärkelse	ett pris eller en hedersbetygelse
omvälvande	som förändrar allt, mycket stor
samlad	här: lugn och behärskad
att disputera	att lägga fram sin doktorsavhandling
en doktorsavhandling	ett stort vetenskapligt arbete man skriver för en högre examen
en damm	en liten sjö, ofta gjord av människor

ORD	FÖRKLARING
genomvåt / dyngsur	helt och hållet våt

Läsförståelsefrågor

1. Vad är textens huvudpoäng om hur Svante fick beskedet?
 1. Att de största ögonblicken ibland kommer mitt i en helt vanlig dag
 2. Att han hade förberett en stor ceremoni i förväg
 3. Att han fick veta nyheten på en konferens i Stockholm
2. Varför trodde Svante först att samtalet inte var viktigt?
 1. Han kände inte igen rösten.
 2. Samtalet kom från Sverige, där familjens sommarhus ligger.
 3. Han väntade på ett helt annat pris.
3. Vad fick Svante Pääbo Nobelpriset för?
 1. för att ha grundat Max Planck-institutet
 2. för sin forskning om DNA från utdöda människoarter och hur människan utvecklats
 3. för att ha hittat det första neandertalskelettet
4. Hur förklarade Svante själv att han kunde låta så lugn?
 1. Han hade redan diskuterat möjligheten med sin fru flera gånger.
 2. Han trodde inte att samtalet var sant.
 3. Han var för trött för att reagera.
5. Vad var det ovanliga med priset, sett till Svantes familj?
 1. Han var den yngsta pristagaren någonsin.
 2. Hans far hade fått exakt samma Nobelpris tidigare.
 3. Hela hans familj arbetade på institutet.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Svante var hemma i Leipzig när han fick samtalet.
 2. Kollegorna kastade honom i en damm för att fira.
 3. Svante blev arg och lämnade firandet.
 4. Svantes far fick sitt Nobelpris 1982.
7. Förklara med egna ord varför texten kallar gräsklipparen och Nobelpriset för en "kontrast".
8. Traditionen att kasta någon i vattnet användes annars när en forskare disputerade. Vad säger det om förhållandet mellan Svante och hans kollegor?
9. Texten säger att neandertalarna "på sätt och vis lever vidare i oss". Vad menas med det?
10. Varför tror du att videoklipppet med den våta Nobelpristagaren spreds över hela världen?
11. I sista stycket dras en slutsats om livets stora ögonblick. Vad är den slutsatsen, med egna ord, och håller du med?

Diskussionsfrågor

- Texten menar att de största ögonblicken ibland kommer mitt i en vanlig dag. Stämmer det med din egen erfarenhet? Ge exempel.
- På institutet firade man framgång genom att kasta personen i vattnet. Vilka traditioner för att fira finns där du kommer ifrån, och vad betyder de?
- Svante fick samma pris som sin far. Hur kan det kännas att lyckas inom samma område som en förälder – inspirerande, pressande eller både och?
- **Skriv (sammanhängande text):** Beskriv ett ögonblick då du fick oväntade nyheter, eller en framgång du firat. Förklara vad som hände, hur det kändes och hur du eller andra firade. Skriv minst en halv sida.